

NECMI ERDOĞAN • Kayıp Halk

NECMI ERDOĞAN 1965 Kayseri doğumlu. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitirdi. Ayrı okulda öğretim üyesidir.

İletişim Yayınları 3277 • Araştırma-İnceleme Dizisi 550

ISBN-13: 978-975-05-3480-5

© 2023 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2023, İstanbul

*EDITÖR* Tanıl Bora

*DİZİ KAPAK TASARIMI* Ümit Kıvanç

*KAPAK* Suat Aysu

*KAPAK FOTOĞRAFI* Hüseyin Türk

*UYGULAMA* Hüsnü Abbas

*DÜZELTİ* Yağmur Yıldırım Bayrakçı

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

**İletişim Yayınları** · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NECMİ ERDOĞAN

# Kayıp Halk

Günümüzde  
Yoksulluk Halleri





## İÇİNDEKİLER

|   |   |
|---|---|
| GİRİŞ: YOKSULLARI YENİDEN DİNLEMEK..... | 9 |
|---|---|

### I

#### *Günümüzde Yoksulluk Halleri*

|   |    |
|---|----|
| “BANA BAKMA, BANA GEL”:<br>YOKSULLUĞUN PORNOGRAFİSİ, YOKSULLARA BAKIŞ<br>VE DEVRİMCI “GÖR-ÜŞ-ME”..... | 21 |
| YALNIZLAŞMA: KİMSESİZLERİN KİMSESİZLİĞİ<br>YAHUT “GARİBANIN” ÖLÜMÜ.....                               | 33 |
| İÇE GÖÇME: HİSLER, “SABİR TAŞI”<br>VE KARAKTER AŞINMASI.....  | 41 |
| KABULLENME-ME: FARK YARALARI,<br>İÇERLEME VE “İSYAN”.....   | 51 |
| KONUŞ-AMA-MA: AKP VE YOKSULLARIN SİYASAL DİLLERİ.....   | 61 |
| İÇERLEME: “YERLİ MÜLTECİLER”<br>VE “YABANCI MÜLTECİLER”.....  | 71 |
| MEKÂNDAN DİLE, “İDARE ETMEDEN” LÜMPENLEŞMEYE.....   | 79 |
| DEĞİNMELER: “TEK BİR FELAKETİN” KİMİ ANLARI.....  | 93 |

|   |     |
|---|-----|
| <b>BİR KÂĞIT PARÇASI VE BİR BAYRAK:</b>                 |     |
| <b>KÜRT YOKSUL SADIK</b> .....                          | 105 |
| <b>DEVRİMCİ YOL'DAN İŞİD'E,</b>                         |     |
| <b>LÜMPENPROLETER PROFİLLER: ALTINDAĞLI KAMİL</b> ..... | 113 |
| <b>SINCAN'DAN BİR YOKSUL AİLE MANZARASI:</b>            |     |
| <b>ERKAN, AYDEMİR VE FİRDEVS</b> .....                  | 121 |
| <b>YOKSUNLUK, YALNIZLIK VE İŞÇİLİK:</b>                 |     |
| <b>MARKET İŞÇİSİ ŞAHİN</b> .....                        | 129 |

## II

### **“Fark Yaraları” ve Halk**

|                                       |     |
|---------------------------------------|-----|
| <b>YOK-SANMA: YOKSULLUK-MÂDUNİYET</b> |     |
| <b>VE “FARK YARALARI”</b> .....       | 139 |
| <b>KAYIP HALK [2002]</b> .....        | 191 |

## III

### **Günümüzde Yoksulluk Hikâyeleri**

|   |     |
|---|-----|
| <b>TORBACI GENÇ SALİH:</b>                              |     |
| <b>“RABBİMDEN HAYIRLI ÖLÜM İSTİYOM”</b> .....           | 205 |
| <b>“CADDE BAYANI” DUYGU:</b>                            |     |
| <b>“DEVLET DE, HAYAT DA, İNSANLAR DA BİTMİŞ!”</b> ..... | 215 |
| <b>ÖFKELİ KADIN SEDA: “KİYAMET YAKLAŞTI,</b>            |     |
| <b>ZENGİNLERİN BAŞI AŞAĞIYA GELECEK”</b> .....          | 229 |
| <b>AKP HAYRANI ALİ:</b>                                 |     |
| <b>“YAŞAMAK PARAYLA, REZİLLİK BEDAVA!”</b> .....        | 239 |
| <b>HAYMANALI ORHAN VE ARİFE:</b>                        |     |
| <b>“ARTIK İNSANIN ŞURASINA KADAR GELDİ”</b> .....       | 253 |
| <b>GÜNDELİKÇİ GÖNÜL VE KIZI İPEK:</b>                   |     |
| <b>“VICDANINIZ RAHAT MI?”</b> .....                     | 265 |

|  |     |
|--|-----|
| <b>YENİDOĞANLI EREN, RAMİZ VE BEKTAŞ:</b><br><b>“ÖTE TARAF BIRAKTIK BİZ YAŞAMAYI”</b> .....                    | 281 |
| <b>BALONCU HALİL: “TEK BAŞIMA KALDIM<br/>BU HAYATTA”</b> .....   | 301 |
| <b>PAZARCI YUSUF: “HER SOKAK BAŞINDA Bİ KAVGA,<br/>Bİ ŞİDDET, Bİ UYUŞTURUCU”</b> .....                         | 319 |
| <b>KİMSESİZ KADIN SEMA:</b><br><b>“BAZEN İSYAN RADDESİNE GELİYÖ İNSAN”</b> .....                               | 333 |
| <b>“ASİMİLE KÜRT” DEVRAN:</b><br><b>“MAZLUM HEP MAZLUM KALMIYO,<br/>TOKADI YEDİĞİ İÇİN GADDARLAŞIYO”</b> ..... | 343 |
| <b>ENGELLİ KADIN ELİF:</b><br><b>“MİTINGLERE ÇOCUKLARIM İÇİN GİDİYOM BEN”</b> .....                            | 359 |
| <b>YALNIZ KÜRT KADIN HAVİN:</b><br><b>“TEK BAŞIMA MÜCADELE EDİYORUM”</b> .....                                 | 371 |
| <b>ÇARESİZ KADIN YETER:</b><br><b>“KİME DİRDİNİ ANLATACAKSIN?”</b> .....                                       | 383 |
| <b>YAŞLI ALEVİ ÇİFT HAYDAR VE LÜTFİYE:</b><br><b>“BU YAŞANTI MI?”</b> .....                                    | 393 |
| <b>MÜLAKAT TABLOSU</b> .....   | 403 |





## GİRİŞ: YOKSULLARI YENİDEN DİNLEMEK

Türkiye toplumu uzun süredir dramatik olmanın da ötesine geçerek trajik bir hal alan toplumsal-siyasal süreçler içinde debelediyor. Bu süreçleri alt sınıfların nasıl tecrübe ettiği ve anlamlandırıldığı kapsamlı verilere dayanan çözümlenmelere tabi tutulduğunu söylemek ise zor. Oysaki yaşadığımız ekonomik kriz koşullarının ağırlığı ve şiddetine karşı kitlesel ve kolektif hareketlerin –şimdilik bile olsa– neden gelişmediğinin çözümlenmesi siyaseten de kritik bir öneme sahip. Bu yokluğu yalnızca mevcut devlet biçiminin yarattığı baskı iklimi ve endişe rejimiyle açıklayamayacağımız da aşikâr. Yani malum kadim soru, Ebu Zerr Gıfari'nin ifadesiyle “evinde ekmek bulunmadığı halde kınından sıyrılmış kılıcıyla isyan etmeyen adamın” niye böyle yaptığı, Reich'in deyişiyle de “aç olanların çoğunluğunun niye çalmadığı ve sömürülenlerin çoğunluğunun niye greve gitmediği” sorusu ortada duruyor.

AKP iktidarı döneminde alt sınıfların anlam haritalarına ilişkin olarak hâkim olan iki bakış, yani “makarnacılar” –veya “cahil sürüsü”– horlaması ile “yerli ve milli” olanın “tapulu malı sayma” birbirinin simetrik tersi olarak karşımıza çıkarken, AKP'nin hegemonek projesinin alt sınıflar arasında ne ölçüde güçlü ve etkili organik bağlar kurduğu pek de sorgulanmadı. Seçim sonuçları, kamuoyu araştırmaları veya sokak röportajlarından hareketle yapı-

lan analizler veya üretilen imajlar ise, çoğu durumda, bu haritaları şekillendiren ideolojik, politik ve kültürel dinamiklerin oluşturduğu karmaşık yapıyı kavramaktan uzak bir özellik sergiliyor; hatta kimi durumlarda baktıkları dünyayı açıklamaktan çok, bakan öznenin dünyasını yansıtabiliyor. Ayrıca, karmaşık, çoğul ve indirgenemez olan hayatları (onlara eşlik eden düşünceleri ve duyguları) sayısal veriye veya bir soruya verilen üç-beş cümlelik cevaba indirgeyen anketlerden veya sokak röportajlarından daha fazlasına ihtiyacımız var. Birtakım özgül bağlarla ilgili az sayıda çalışmayı hariç tutarsak, AKP'nin alt sınıflarda yarattığı ideolojik etkiyi anlamamıza katkıda bulunabilecek bir akademik literatürden de büyük ölçüde yoksun sayılırız.

Bu kitap, 2022 yaz ayları boyunca, Ankara'nın üç ilçesine (Altındağ, Sincan ve Mamak) bağlı mahallelerde, büyük kısmı “mutlak yoksulluk” hali içinde yaşayan 82 kişiyle derinlemesine mülakata dayanan alan araştırmamın ürünü. Bu araştırmada, *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*<sup>1</sup> başlıklı kitapta yaptığım tartışmayı güncel veriler ışığında devam ettirmeyi amaçladım. Uzun yıllardır, 2001 ekonomik krizi koşullarında –geniş bir ekip olarak– yürüttüğümüz ve sonuçları *Yoksulluk Halleri*’nde yayımlanan alan araştırmamızda görüştüğümüz kişilerle tekrar mülakat yapmanın hayalini kuruyor ve imkânını bulmaya çalışıyordum. En azından Türkiye’de –yanlış bilmiyorsam– örneği olmayan bir şekilde, aynı kişilerle uzun yıllar sonra aynı çerçevede mülakatlar yapmanın toplumsal-siyasal dönüşümlerin bireysel anlatılarda izinin sürülmesi ve özellikle de AKP söyleminin ne ölçüde ve nasıl tekil yoksulların anlatılarına sızdığının veya bu anlatıları yeniden kurduğunun anlaşılması açısından önemli veriler sağlayacağını düşünüyordum. Böyle bir karşılaştırmayı da içeren, tümüyle yeni ve *Yoksulluk Halleri*’nden daha geniş bir Türkiye örneklemini –ve uygun durumlarda video kaydı yapılmasını ve “sakıncasız” kayıtların internet ortamında paylaşılmasını– kapsayan bir araştırma tasarladım. Ancak maalesef, böyle bir araştırma için maddi kaynak bulamadım. (Aynı kişilere ulaşmamın ne kadar

1 İlk baskısı Demokrasi Kitaplığı (İstanbul, 2002), sonraki baskılar İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

olası olduğunu anlamak için uzun süre “dedektiflik” yaptım ancak yalnızca artık çok yaşlanmış olan iki kişinin izini sürebildim. Yok sayılanların internet dünyasında da yok sayıldığını böylece bir kez daha idrak ettim. Resmî kurumların ellerindeki bilgilere erişmeye muhtaç olduğumu anlayınca da, bu fikirden vazgeçmek zorunda kaldım.) Ankara ile sınırlı küçük bir araştırmaya girişmek üzereyken, pandeminin başlaması nedeniyle projeyi askıya almak zorunda kaldım. Pandeminin etkilerinin hafiflemesi ile ekonomik krizin “patlak vermesi” art arda gelince de, (başlangıçta) hiçbir maddi destek bulamadan, tek başıma ve Ankara ile sınırlı da olsa bir araştırmaya koyulmayı kendim için sorumluluk saydım.

\*

Bu araştırmada, yirmi yıldır süren AKP döneminde alt sınıfların (“artık nüfus” kesiminin) siyasal ve kültürel kodlarının sergilediği süreklilik ve kırılmaları anlamaya çalışmak temel bir kaygım oldu. Bu kaygının gerisinde siyasal bir dert, sol/sosyalist hareketin bağının çok zayıf olduğu aşikâr olan alt sınıfların dünyasında kök salma arayışına küçük bulgular sunarak da olsa hizmet etmek vardı. *Yoksulluk Halleri*’nin kapsamını birebir takip etmek benim boyumu fazlasıyla aştığı için, ekip arkadaşlarımla ele aldıkları toplumsal cinsiyet, etnisite ve mekân gibi temaların ancak bazılarında dokunabilmek, kendi işlediğim temalara odaklanan bir çalışma yürüttüm. O araştırmanın bulgularıyla karşılaştırmalı olarak, yoksulların toplumsal-sınıfsal eşitsizlikleri anlamlandırma biçimleri, “fark yaralarının” ve “duygu yapısının” görünüşleri, yalıtıcı toplumsal süreçler ve ekonomik kriz karşısında alınan konumlar, geleneksel yardımlaşma biçimlerinin ve “ahlâki ekonominin” seyri, AKP iktidarının yarattığı ideolojik-politik etki vb.lerini incelemeyi amaçladım.

Kitap, bu çerçevede, hepsi aynı kapıya çıkan bir dizi soruya ilişkin veriler sunmaya ve karınca kararınca tartışma yürütmeye çalışıyor: Alt sınıfların ekonomik krize isyankâr tepkiler vermelerini ve kolektif mücadeleler geliştirmelerini engelleyen ideolojik-politik ve kültürel kodlar neler? *Yoksulluk Halleri*’nde öne sürdüğüm “içe göçme” eğiliminin baskınlığı ne ölçüde ve nasıl devam ediyor ve duyuş ve düşünüş biçimlerinde nasıl bir tablo yaratı-

yor? AKP'nin dillendirdiği ve uygulamaya koyduğu ideolojik-politik kompleks –Gramscici anlamda– “ortak duyu” veya popüler bilinç üzerinde ne kadar etkili? AKP ve burjuva sefahati ile gündelik hayatta hüküm süren sefalet arasındaki aç ı yoksullar tarafından ne ölçüde haklılaştırılıyor veya ne tür tepkilere yol açıyor? Kadim “tevekkül” anlayışı ne ölçüde basit bir şekilde yeniden ekleniyor veya içerleme, hınç vb. tarafından yerinden ediliyor? Mülteciler ne ölçüde Türkiyeli (Türk, Kürt, Alevi, Roman vb.) yoksullar için ortak bir “yatay boşalma kanalı” oluşturuyor? vb.

Kitapta, sınırlı ölçekte de olsa topladığım verilerden hareketle, hepsi sorgulanmaya ve çürütölmeye açık olan, irili ufaklı bir dizi argüman dillendiriyorum: Görüştüğüm yoksulların kriz karşısındaki konumlarının kendini eyleyici bir role yerleştiren öfke, hınç veya isyankârlık gibi hallerden uzak olduğunu, anlatılarındaki duygu yapısına içerleme, içlenme, üzölme, hayata küsme gibi öznel-kişisel ve edilgenliğin hâkim olduğu hislerin damga vurduğunu söylüyorum. Geleneksel dayanışma ve yardımlaşma kalıplarının çözölmesi, yalıtılma ve yalnızlaşmanın kapitalizminin neoliberal *ethos*'unun sirayet ettiği alt sınıfların ahlâki ekonomilerini kendine benzettiğini, egemenlerin maddi-ekonomik terimlerinin karşısına kendi ahlâki-insani değeri çıkarma geleneği ile artık nadiren karşılaştıldığını, “gayrimeşru” yollara başvurmayı reddetme ile olumsuzlayarak da olsa bir seçenek olarak telaffuz etme arasındaki ahlâki gerilimin AKP dönemi boyunca şiddetlendiğini öne sürüyorum. Bu minvalde, “garibanın sembolik ölümüne” “garibanın sembolik intiharının” eşlik etmesiyle yaşanan bir “karakter aşınması” ve lümpenleşme söz konusu olduğu ve fakat Türkiye yoksulluğunun dünyanın başka yerlerinde yaygın olan suçlaştırılmış yoksulluk hallerinden hâlâ uzak göründüğü izlenimini ifade ediyorum. Sınıf ilişkilerinin anlamlandırılması açısından ise, bir tarafta keskinleşmiş olan sınıfsallığı “fark yaraları” geleneğini sürdürerek içerenin, diğer tarafta ise sindirmeye veya kabullenmeye meyletmenin olduğu iki karşıt eğilim olduğunu savunuyorum. AKP dönemi İslâmcılığının, yoksullarla kurduğu ilişkinin güçlü bir ideolojik kapsamadan uzak göründüğünü, ancak toplumsal-sınıfsal eşitsizliklerin dinsel olarak haklılaştırılması yönün-

de bariz bir eğilim yarattığımı iddia ediyorum. Yoksulların anlatılarına belirli bir ideolojik-politik söylemin damgasını vurmasından söz etmenin zor olduğunu not ederek, AKP iktidarının hegemonik kapasitesinden çok, yoksulları maruz bıraktığı düşünsel üretim araçlarından yoksunluğun dilsizleştirici rolüyle etkisini gösterdiğini ve bu dönemde ortak duyunun çok daha derin bir keşmekeş hali sergiler hale geldiğini öne sürüyorum. Öte yandan, burjuvaziye karşı bir sınıf kiniyle veya ekonomik kriz karşısında öfke ile nadiren karşılaşmamıza karşın, mültecilerin bir yatay boşalma kanalı oluşturduğunu ve fakat mültecilere bakışın kendi yoksunluğuna içleme eksenli olduğunu söylüyorum.

Bu tartışma noktalarının yanı sıra, yoksulun mekânından diline, bedeninden aşkına, lümpenleşmenin artık nüfus açısından içerimlerinden “idare etme sanatının” rolüne kadar uzanan çeşitli konulara ilişkin kısa tartışmalara veya değinmelere de kitapta yer verdim. Yoksul portreleriyle de, yoksulluğun özgül bağlamları ve tikel hallerine bir parça olsun hakkını vermeye çalıştım. Yaşadığımız cehennem hayatı ağza bile alınmayacak bir fantezi kılsa da, şu notu düşmeden geçmeyeyim: Yoksullar, başka yerlerde olduğu gibi, bu kitapta da gözü yaşlı ve kasvetli olarak karşımıza çıkıyor. Fakat yalnızca ağlamayı değil, gülmeyi de bilirler. Yani ezilenlerin mizahı da kitap konusu olmayı hak ediyor ama gel gör ki...

\*

Araştırmada *Yoksulluk Halleri*'nde benimsediğimiz yöntemsel yaklaşımın aynısını uyguladım. Araştırmacı ile “nesnesi” arasındaki ilişkinin ele alınan toplumsal iktidar ilişkilerini yeniden üretir nitelikte olması tehlikesi karşısındaki konumu başta olmak üzere, bu yaklaşımı o çalışmanın girişinde aktarmış olduğum için burada tekrar ele almayacağım; merak edenler o girişi okuyabilir. Mülakat yaptığım kişileri, *Yoksulluk Halleri*'nde olduğu gibi, yoksulluğun çoğulluğunu gözeterek ve özgül tecrübelerini hesaba katarak seçmeye çalıştım. Bu çerçevede, üretim sürecinden tümüyle dışlanmış, sosyal yardımlara bağımlı, “mutlak yoksulluk” hali içinde yaşayanlar büyük çoğunluğu oluştursa da, hırsızlık, uyuşturucu satıcılığı, seks işçiliği vb. yapmış veya yapan “aktüel lümpenproleter-

ler”, atık toplayıcılığı veya hamallık gibi işler yapan “çalışan lümpenproleterler” ve az sayıda da olsa üretim sürecine dahil haldeki “vasıfsız işçiler” ile de görüştüm. İşçi yoksulluğunu esasen dışarıda bırakmanın araştırmanın “evrenini” –“bütün halkla” (!) eşitlemeyeip– sınırlamanın kaçınılmaz olmasının ötesinde bir nedeni var. Ekonomik kriz emekçi alt sınıfların yoksulluğunu mutlaklaştırırsa ve aralarındaki ayırım çizgilerini tümünden belirsizleştirirse de, üretim sürecine görece de olsa düzenli katılma işçi sınıfının öznelleşmesi, dili vb. açılardan –eyleycilik bağlamında önemine metin içinde değineceğim üzere– ciddi farklar yaratabiliyor. Bunun türlü özgül biçimlerinin başka çalışmalarla ayrıca ele alınması gerekiyor ve zaten de güçlü sayılabilecek bir emek literatürü var. Öte yandan, yoksulluğun tikelliklerine hakkını verebilmek için, toplumsal cinsiyet dengesini gözettiğim gibi, Kürt, Roman, Alevi vb. aidiyetleri dahil etmeye de özel bir özen göstermeye çalıştım. Yer yer kısaca değindiğim genç yoksulların –ve ayrıca yaşlı yoksulların– konumunun başlı başına araştırma konusu olarak ele alınması gerektiği kanısındayım. Araştırmanın kapsamı dışında kalan ve tarımsal üretimle ilgili kimi sorunlar haricinde dünyaları unutulmuş –görünmeyenin de görünmeyeni olan– kır yoksulluğunun da işlenmeyi beklediğini vurgulamakla yetineyim.

Alan araştırmasının çeşitli zorlukları da oldu elbette. Araştırma asistanlığımı üstlenen N. Hazal Tetik ile birlikte, yoksulların acil gündelik ihtiyaçlarıyla yüz yüze gelmenin yarattığı kaçınılmaz vicdani ikilemleri yoğun olarak yaşadık. Ayrıca, özellikle alanda çalışan uzmanların bağlantılarından yararlandığım durumlarda, araştırmanın amacını baştan ne kadar açıkça vurgulasak da, yardım beklentisiyle karşılaştığımız birçok durum oldu. Bununla *Yoksulluk Halleri* araştırmasından çok daha sık karşılaşmanın kendisi, AKP iktidarının uyguladığı bağımlılaştırıcı yönetim zihniyetinin etkisine işaret ediyor. Öte yandan, başta söz ettiğim ikliminin etkisiyle siyasal sorulara cevap vermekte tereddüt etme –tabii “İsterse idam etsin” gibi ifadelerle sözünü sakınmamayla beraber– ve benim siyasal tavrımı ölçerek konuşmaya çalışma ile de çok karşılaştım. Siyasal tercihin soru konusu yapılmasına bile sınırlanan AKP destekçisi yoksulla gerilim yaşadığım da oldu.

Son olarak, bu araştırma ve analizi yapan öznenin kişisel hikâyesinin de “problematige” dahil edilmesi gerekiyor elbette. İsmetpaşa Mahallesi’nde geçirdiğim zamanı gören mahalleli arkadaşım Mehmet Ali Yücedağ, en sonunda dayanamayıp, “Senin buralarla bir derdin var” demişti. Ona verdiğim kişisel cevabı atlayarak, onun mahalleyi terk edebileceği halde terk etmemesiyle benim “derdim” arasında bir bağ olduğunu söylemekle yetineyim. Rancière, Michellet hakkındaki tartışmasında, “Halktan *gelen...* halka ancak kitabın dolambaçlı yoluyla dönebilir” diyor.<sup>2</sup> O “Marksist mitolojiye” yoracak olsa da, siyasal pratik olarak “halkta kalma” gibi bir seçenek de var; ayrıca kitaplar “dönüşe” değil, kök salmaya ve dahi “halkın kendi kitabını yazmasına” da hizmet edebilir pekâlâ. Elinizde tuttuğunuz kitap, artık kendisinden uzak olan bir diyara nihayetinde o uzaklığı pekiştiren bir akademik veya entelektüel ziyaret olsun diye değil, tam da böyle bir siyasal pratiği azıcık da olsa düşünsel olarak besleme kaygısıyla yazılmıştır. Metalaştırma ve tasfiye etme yoluyla çok büyük ölçüde arındırılarak –ne kadar var idiyse– çökertilmiş olan akademyaya hitap etmek gibi bir derdim zaten yoktu. Daha önemlisi de, yoksulluk ve sınıf ilişkileri gibi konulara “akademik sermaye” döngüsünde kullanılan “yatırım araçları” muamelesi yapılmasının, sözel içerik ne kadar radikal ve niyetler de ne kadar halisane olursa olsun, statükonun yeniden üretimine dahil olan “bilim insanlarının kendiliğinden ideolojisinin” ürünü olduğunu düşünüyorum. Kısacası, muradım, sömürü ve tahakküm düzenini alaşağı edecek bir sol/devrimci siyasal mücadeleye bir nebze de olsa veri sağlamaktan ibaret. “Tarihe not düşmüş olmak” gibi iddialı ve fakat pratik olarak boş avuntu ifadelerine de itibar etmeden, kitabın, bu işlevi yerine getiremediği ölçüde laf kalabalığına katılmakla kalacağını ve benim için yok hükmünde olacağını da belirtiyim.

\*

Kitabın içeriğinin büyük bir bölümü *Birgün* gazetesinde Kasım 2022-Şubat 2023 arasında yazı dizisi olarak yayımlandı. Kendi yaptığım tartışmanın yayımlanmamış kısımlarını ve ayrıca ya-

2 J. Rancière, *Short Voyages to the Land of the People*, Stanford University Press, Stanford, 2003, s. 74.

yımlanmamış dokuz mülakatı da kitaba ekledim. Kitapta, araştırma kapsamında yazdığım bölümlerin haricinde yazılar da var. Yakın dönemde “Günümüz Yoksulluğu Üstüne Notlar”ın ilk kısmı olarak yazıp yayımladığım ve devamını getirmeyi bu araştırmaya bıraktığım “Bana Bakma, Bana Gel” üstbaşlıklı yazıyı kitabın ilk bölümü olarak koymayı uygun buldum.<sup>3</sup> Bunun yanı sıra, iki yazıya da ayrı bir bölümde yer verdim. Bunlardan birincisi ve *Yoksulluk Halleri*’ndeki metinlerimden temel olanı olan “Yok-sanma: Yoksulluk-Mâduniyet ve ‘Fark Yaraları’” başlıklı yazıyı sık sık atıfta bulunduğum ve elinde metin olmayan okurlar karşılaştırma yapmak isteyebilecekleri için kitaba dahil ettim. Yine yakın dönemde yayımlanmış olan ve halka bakışın siyasal içerimlerini tartışan “Kayıp Halk” başlıklı yazıyı da, yapmaya çalıştığım yoksulluk tartışmasının zihnimin gerisindeki temel sorun olan sol/devrimci siyaset açısından anlamına işaret ettiğimi düşündüğüm için ekledim.<sup>4</sup> Böylece, benim açımdan tartışmanın asıl başladığı yerde kitabı bitirmiş oluyorum. (Bu yüzden de, bir “Sonuç” bölümü yazmak istemedim.) Bana göre, devamı ise ancak kolektif olarak yazılabilir. Yazılmazsa da, kitap en azından yazarı olarak benim murat ettiğim anlama düpedüz ulaşamamış olacaktır.

Yazı dizisinin ortalama gazete okuruna hitap etmesi gerektiği için, akademik ve teorik atıfları asgariye indirmem ve olabildiğince sade bir dille yazmam gerekti. Bu koşulun, ister istemez sahip olduğum “akademik deformasyonlar” konusunda beni biraz olsun “terbiye etmesinden” memnumum. Kitabın asli amacı akademik değil de siyasal olduğu için, akademik yazım kurallarının gerektirdiği kaynak gösterme zorunluluğuna her durumda uymadım ve siyasal problematiğimi vurgulamaktan geri durmadım. Öte yandan, gazetede yazı dizisine alan araştırmasını bitirir bitirmez başladığım, kısmen tartışma da içeren tekil “Yoksul Portreleri”ni genele ilişkin analizimden önce yazıp yayımladığım ve daha sonraki bölümleri de dizide sırası geldikçe yazdığım için kitapta bir araya getirilmelerinde kimi kompozisyon sorunları –yazı dizisindeki “Por-

---

3 İlk olarak “Günümüz Yoksulluğu Üstüne Notlar” üstbaşlığıyla 13-14 Ocak 2022’de *Birgün*’de yayımlandı.

4 İlk olarak 29 Eylül 2020’de *Birgün*’de yayımlandı.



treler” ve tartışma kısımlarının kitaptaki sıralarını değiştirmem gerekmesinin yarattığı kimi tekrarlar veya önceden okunmuş olma varsayımları gibi– çıkabiliyor. Kitaba eklediğim daha önce yayımlanmış yazılarla araştırma kapsamında yazdıklarım arasında da bazı örtüşmeler olabiliyor. Zorunlu görünen bazı küçük revizyonlar haricinde, dizide yayımlanmış kısımlara müdahale etmek istemedim; eklediğim yazıları ise dokunmadan bıraktım. “Kervanı yolda düzölmüş halde bırakmamı” zorlayıcı bulacak olan okurlardan şimdiden özür dilerim.

Gazetede yayımlanan mülakatları, bana ayrılan sayfaya sığdırabilmek ve günlük gazete okurlarının ilgilerini gözetmek için –*Yoksulluk Halleri*’nde yayımlananlardan farklı olarak– büyük ölçüde kısaltmış ve anlam kaybına veya değişmesine yol açmama-ya çalışarak yeniden düzenlemiştim. Kitaba eklediğim diğer mülakatların onlardan farklı olarak, birebir kayıt çözümleri olmasının uyumsuzluk yaratacağı düşüncesiyle, biraz daha gevşek bir şekilde de olsa onları da indirgemek zorunda kaldım. Konuşma dili ve ağız özelliklerini de olabildiğince korumaya çalıştım. Kimi okurlara garip ve zorlayıcı gelebilecek olsa da, farklı dilleri aynı yazılı dil normu potasında eritmenin anlam ve ruh kaybına neden olduğu kanısındayım. Zira “kibar” sayılan “İstanbul Türkçesine” özenerek konuşmaya çalışma, Kürt kimliğini hiç dillendirmeden Kürt ağızıyla konuşma, bozuk cümleler kurma vb. hallerin kendileri de konuşan öznenin hikâyesinin ayrılmaz bir parçası.

## Teşekkür

Araştırma boyunca çok sayıda insandan yardım ve destek aldım. En başta, Nazlı Hazal Tetik, hem alan araştırmasının büyük kısmına katılarak kadınlarla yapılan görüşmelerin bir kısmını bizzat üstlendi hem bütün ses kayıtlarının yazıya aktarılması işini büyük bir titizlikle yaptı ve hem de kitaba dahil ettiğim görüşmelerin yayına hazır hale getirilmesi için gerekli düzenlemeleri kâmilten gerçekleştirdi. Kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Ses kayıtlarının yazıya aktarılması için bile kaynağın olmadığı bir halde başladığım bu araştırmaya sorgusuz sualsiz ve anında verdiği mad-

di destekten dolayı Ali Rıza Çelik'e çok müteşekkirim. Sevgili arkadaşım Tanıl Bora, hem her zamanki şaşmaz ilgisiyle maddi sorunun bir çırpıda çözülmesini sağladı hem de kitaplaştırma çalışmama eleştiri ve önerileriyle katkıda bulundu. Araştırmayı sahiplenen ve kendini sorumlu sayan arkadaşım Levent Ayaşlıoğlu, İsmetpaşa'da yıllardır sahip olduğu ilişkileri bana açtı; bana ısrarla eşlik etti ve dahası Mamak ve Sincan'da da kimi bağlantılar kurmamı sağladı. İsmetpaşa'daki yoksulların "abisi" olan Mehmet Ali Yücedağ olmasa, mahallede kabul edilmem hiç kolay olmazdı ve oradaki görüşmelerimin birçoğunu da gerçekleştiremezdim. 2001'deki alan araştırmasında mülakat yaptığımız Kadriye Canlı'nın oğlu olduğunu çok sonradan öğrendiğim arkadaşım Cemalettin Canlı, Yakupabdal'daki komşuluk ilişkilerini bana açtı. Burhan Görür ve Esra Güler uzman olarak Altındağ'da sahip oldukları ilişkilerden yararlanmamı sağladılar ve işimi çok kolaylaştırdılar. Fatma Kılıçarslan, Sincan'da oturan HDP'li yoksullarla görüşmemi sağladı ve bana bizzat eşlik etti. Mamak Halkevi'nden Cem Yılmaz Mutlu Mahallesi'nde yaptığım görüşmelere aracılık etti. Tarık Şengül Büyükşehir Belediyesi ile bağlantı kurma sorunumu çözdü. Mine Güney, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin elindeki verilerden yararlanmamı sağladı ve Sincan ve Mamak'ta başka türlü kuramayacağım ilişkiler kurmamaya yardım etti. Roman Hakları Derneği Başkanı Yücel Tural, Kale Mahallesi'ndeki Roman yoksullarla görüşmemi sağladı. Barış Çakmur, yazdığım taslakları titizlikle okuyarak eleştiri ve önerilerde bulundu. Cengiz Çiftçi ise, böyle bir araştırmaya girişmem için yıllarca beni teşvik etti; maddi kaynak bulmaya çalıştı. Hepsine teşekkür borçluyum.

Ve tabii sevgili eşim Özlem, araştırmanın bütün aşamalarında sabırla kahrımı çekti ve "ağır hayatlara" girmenin ve ayrıca da çıkmanın ağırlığını kaldırmamda bana destek oldu. Çocuklarım Boran ve Turna'yı zaman zaman ihmal etmek zorunda kaldım. Onlara bırakabileceğim tek şeyin yaşayacakları ülkeyi dert edinen üç-beş metin olmasını anlayacaklarımı umuyorum.